

Ky dokument nuk është prova. Prova janë bajtët e ruajtur: HTML-ja e faqes, pamja e saj, dhe zinxhiri i hash-eve që i lidh. Kjo dëshmi është paraqitja e tyre, e prodhuar automatikisht. Verifikohet me kodin më poshtë **pa na pyetur ne**.

ARTIKULLI

TITULLI	Vëzhgimet astronomike - Si fenomenet qiellore formësuhan historinë e njerëzimit
ADRESA	https://www.syri.net/shkence/919391/si-fenomenet-qiellore-formesuan-historine-e-njerezimit/
BURIMI	syri.net
GJENDJA	online

KOHA

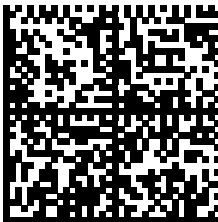
KAPUR NGA NE	26 shtator 2026, 19:34:44 UTC <i>Dritarja jonë e pasigurisë: ± 300 s — intervali me të cilin e kontrollojmë këtë burim.</i>
DEKLARUAR NGA PORTALI	26 shtator 2026, 18:19:09 UTC <i>Koha e deklaruar vjen nga pala që po vlerësohet. Ora jonë nuk preket prej saj, dhe të dyja shfaqen këtu të ndara.</i>

HASH-ET · SHA-256

PËRMBAJTJA	eed3bbdb31fe8d06a9420818d02f1bc857e464dc980197fb04be7f7998fe091a
TEKSTI	0635185254a6b587685f60b556a8e51da62463b7fe2a95c011d5123d60497d93
PAMJA	820fb33d255fe7a46682c126a3584be402db210584640493eb5260139be84a19

ZINXHIRI I PROVËS

KJO HYRJE	4ec0ab78c51f4b4f9736cfaa589dc034a3da4bf8421ace45badb63b5babe9511
E MËPARSHMJA	—
RRËNJA MERKLE	20cb9bc098b6b22129b01f41a10ad3ad7e12cceb89fa0b5f21647847572e06c6
ANKORIMI	submitted — dërguar, ende pa bllok <i>Deri te blloku, kjo provon integritetin, jo kohën.</i>

SKANOJE PËR TA VERIFIKUAR

Kodi të nxjerr te eksploruesi i STAMLES. Ai regjistër nuk është yni: nëse serveri ynë bie nesër, vula mbetet aty ku është.

Faqja tregon njërën nga tri gjendjet — **nuk u gjet**, **në radhë**, ose **e konfirmuar** me bllokun, rrënjën Merkle dhe transaksionin në Polygon. Krahazo hash-in që gjen atje me atë të shtypur më lart: nëse përputhen, kjo kapje ekzistonte para asaj ore, dhe ne nuk mund ta kishim ndryshuar pas saj.

<https://scan.stamles.eu/verify/4ec0ab78c51f4b4f9736cfaa589dc034a3da4bf8421ace45badb63b5babe9511>

PAMJA E FAQES

Renderuar nga HTML-ja jonë e ruajtur, jo nga rrjeti. **Riprodhon kopjen tonë, jo pamjen e atëhershme:** stilet dhe imazhet e largëta mund të mos ekzistojnë më ose të kenë ndryshuar.

Motori: chromium-stored+assets · dritarja 1280×1024 px

FATMIR MEDIU

Rama heshti për Kosovën në OKB, nuk iu kundërvu Vuçiçit dhe zgjodhi të flasë për Diellën

NDRIÇIM KULLA

Dorëheqja e Ramës, kërkesë edhe e ndërkombëtarëve

Si fenomenet qiellore formësuhan historinë e njerëzimit

20:19, 26/09/2026

ZMADHO TEKSTIN

Ne nisemi për një shëtitje dhe takohemi në hënën e dytë të plotë nën yllin e palëvizshëm pranë përroit që rrjedh: Mijëra vjet më parë, një rregullim i tillë mund të kishte tingëlluar, një ribashkim që do të mbahej pas dy muajsh në një ujëvarë në veri pas një udhëtimi të gjatë gjuetie. Para se të shpikeshin çdo ndihmë teknike, asnjë orë apo kalendar, asnjë busullë apo GPS, hëna dhe yjet shërbenin si të vetmet udhërrëfyes dhe matësit e kohës të besueshëm në jetën e përditshme.

"Në historinë e hershme të njerëzimit, fenomenet astronomike ishin të vetmet konstante që strukturin hapësirën dhe kohën", thotë astronomi Franz Kerschbaum nga Universiteti i Vjenës. "Çdo ditë dielli lind përsëri. Hëna bëhet e plotë dhe perëndon. Stinët vijnë e shkojnë. Në një botë që ishte e paeksploruar teknologjikisht dhe themelet fizike të së cilës ende nuk ishin kuptuar, shikimi drejt qiellit siguronte stabilitet."

Themeli i shoqërisë

Hulumtimi i Kerschbaum përqendrohet në fazat e vona të evolucionit yjor. Në të njëjtën kohë, ai njihet për komunikimin e tij shkencor popullor përmes leksioneve dhe programeve radiofonike, në të cilat ai lidh astronominë me artin, studimet kulturore dhe filozofinë. Ai është i aftë në shpjegimin se si hëna dhe yjet kanë formësuar udhëtimin e njerëzimit gjatë historisë. "Një kuptim më i thellë i fenomeneve qiellore ishte themelor për zhvillimin e një shoqërie të vendosur dhe të specializuar që duhej të planifikonte bujqësinë, korryen dhe ruajtjen e ushqimit paraprakisht", thekson Kerschbaum. "Për të njohur se kur ndodhin solsticat e verës dhe dimrit, kur fillojnë stinët, kërkoheshin periudha të gjata vëzhgimi dhe mbajtjeje sistematike të të dhënave."

Individët iu përkushtuan astronomisë për të zbuluar këto mistere. Ata mund të konsiderohen shkencëtarët dhe paraardhësit e parë të astronomëve të sotëm. Në të njëjtën kohë, vëzhgimi i qiejve u bë gjithashtu origjina e ideve të hershme fetare. Dallimi midis çështjeve tokësore dhe qiellore është ndër njohuritë më të hershme filozofike. "Mund të luftosh me kafshë. të naitesh në një mal. Mund të

më të lexuarat

Cili shtet e përdor më shumë ChatGPT në Ballkan

SHBA krah Elon Musk për të rrëzuar gjobën prej 120 milionë eurosh të BE-së ndaj X

Si fenomenet qiellore formësuhan historinë e njerëzimit

Toka po çahet nën Paqësorin Veriperëndimor, shpërbëhet një zonë gjigante tektonike

Pemët tropikale 'marrin frymë' natën për t'i mbijetuar thatësisë, zbulimi mund të ndihmojë kulturat bujqësore

Shkencëtarët zbulojnë aleatin e papritur për rritjen e ushqimit në Mars: Kërpudhat

bashkëveprosh me këtë botë. Por dielli, hëna dhe yjet janë një sferë tjetër dhe krejtësisht e paarritshme", thotë Kerschbaum. "Fenomenet qiellore që përcaktojnë ditën dhe natën, verën dhe dimrin, nuk reagojnë ndaj njerëzve. Njerëzit ishin plotësisht në mëshirën e tyre."

Zotat dhe shenjat e shpresës

Por jo të gjithë trupat qiellorë në qiellin e natës janë të njëjtë. Shumica janë relativisht të palëvizshëm dhe duket se thjesht rrotullohen rreth Yllit të Veriut. Megjithatë, ka edhe trupa të tjerë qiellorë mbresëlënës që duket se enden midis yjeve. Kjo është arsyeja pse grekët i quanin planetë, që mund të përkthehet si "endacakë". "Njerëzit e hershëm i panë planetët e sistemit tonë diellor dhe i konsideruan perëndi sepse ata kanë fuqinë për të lëvizur lirisht. Romakët përfundimisht i quajtën këta endacakë Merkur, Venus, Mars, Jupiter dhe Saturn", shpjegon Kerschbaum. "Ky hyjnizim i planetëve, diellit dhe hënës mund të gjendet në shumë kultura anembanë botës."

Përveç hyjnizimit të fenomeneve qiellore, mendimi fetar lindi kryesisht nga përballja me vdekshmërinë e dikujt. Këta elementë shpesh kombinohen në monumentet e hershme të varrimit. Një nga shembujt e preferuar të Kerschbaum është vendi i varrimit të hershëm neolitik i Newgrange në Irlandën e sotme, që daton afërsisht 5,200 vjet më parë. "Hyrja e gjatë dhe e ngushtë e këtij kodre të madhe varrimi është saktësisht e vendosur në linjë me lindjen e diellit në solsticin e dimrit. Si astronom, nuk do të kisha qenë në gjendje ta gjeja këtë pozicion menjëherë - ai përfaqëson një periudhë të gjatë vëzhgimi", thotë studiuesi. "Rreshtimi me lindjen e diellit pas natës më të gjatë nuk mund të jetë rastësi. Nga kjo pikë e tutje, ditët bëhen përsëri më të gjata dhe bota më e ndritshme dhe më mikpritëse. Ky simbol i shpresës, i kombinuar me një varr, ka një ndikim të veçantë tek unë."

Kohë e Strukturuar

Strukturimi i kohës sipas orbitave të rregullta të trupave qiellorë përfundimisht çoi në sistemet kalendarike. Në kulturat nomade, më pak të specializuara, shpesh përdorej një kalendar i thjeshtë hënor, ndërsa shoqëritë e vendosura bujqësore kishin tendencë të zhvillonin kalendarë diellorë më kompleksë. "Në Egjipt, përmbytja vjetore e Nilit ishte një ngjarje përcaktuese që njerëzit donin të parashikonin. Kalandari i parë diellor i njohur e kishte origjinën atje. Sistemi ynë aktual i llogaritjes së kohës bazohet gjithashtu në këtë parim, megjithëse është transformuar ndjeshëm nga kalendarët Julian dhe Gregorian", thotë Kerschbaum. "Vetëm përcaktimi i festave të Pashkëve të krishtera ende rrjedh nga kalandari hënor diellor hebraik."

Sado të besueshme që dukeshin orbitat e trupave qiellorë, ishte po aq shqetësuese kur ky rend prishej - për shembull, kur dielli eklipsohej ose shfaqej një kometë. "Në kohë të pandriçuara, kjo interpretohej si ndërhyrja e fuqive hyjnore", shpjegon Kerschbaum. "Një ogur i tillë mund të paralajmëronte çdo gjë: nga shpërthimi i një murtaje deri te lindja e një themeluesi fetar."

Nga Omen në Navigim

Me kalimin e kohës, pothuajse çdo ngjarje e rëndësishme tokësore u lidh me ngjarje qiellore - edhe nëse këto ogur shpesh duhej të shpikeshin. Megjithatë, një eklips hënor ndodhi në të vërtetë disa ditë para Betejës së Gaugamela më 1 tetor 331 p.e.s., kur Aleksandri i Madh mundi persët. "Parashikuesi i Aleksandrit e interpretoi fenomenin si një ogur për rënien e një perandorie të madhe - një parashikim i mençur që ishte i destinuar të bëhej realitet", shpjegon astronomi. "Që tani mund ta datojmë betejën në atë ditë është vetëm falë kësaj ngjarjeje qiellore."

Me kalimin e kohës, njerëzit mësuuan t'i përdorin trupat qiellorë në mënyrë më efektive për navigim gjatë udhëtimeve të tyre. Ylli Polar - i cili nuk mbetet i njëjtë, por alternon midis Polaris dhe Vega në cikle shumë të gjata - u bë çelësi i lundrimit detar. "Ndërsa Ylli Polar tregon drejtimin kardinal, nuk mjafton më vetë për të përcaktuar pozicionin e dikujt", thotë Kerschbaum. "Megjithatë, fenikaset vunë re se poli verior qiellor ulet më poshtë drejt horizontit kur lundrojnë në jug. Kjo i lejoi ata të përcaktonin gjerësinë gjeografike dhe të lundronin rreth Afrikës, që në vitin 600 para Krishtit." Me kalimin e kohës u zhvilluan instrumente të posaçme për këtë matje - nga kuadranti i lashtë te shkopi i Jakobit në Mesjetë dhe sekstanti në shekullin e 18-të.

Trupat qiellorë si pika ankorimi

Përcaktimi i saktë i gjatësisë gjeografike - domethënë, sa larg po udhëton dikush në lindje ose në perëndim - zgjati shumë më tepër. "Për një kohë të gjatë, njerëzit thjesht lundronin në një gjerësi gjeografike konstante për të mbërritur në të njëjtën lartësi në anën tjetër të detit", shpjegon astronomi. "Vetëm në shekullin e 18-të,

kur orët e sakta mund të mateshin në anije dhe koha e mbajtur prej tyre krahasohej me kohën lokale, e llogaritur nga pozicioni i diellit, gjatësia gjeografike mund të përcaktohej me saktësi."

Lëvizjet e trupave qiellorë krijuan kështu kushtet për udhëtime të qëllimshme në Tokë. Megjithatë, sot, udhëtimet njerëzore shpesh drejtohen nga trupa qiellorë artificialë: satelitë që transmetojnë sinjale navigimi duke përdorur orë atomike shumë të sakta. Për mijëvjeçarë, astronomia siguroi mjetet që na nevojiten për udhëtim. Të parit lart u bë një udhërrëfyes në shumë aspekte: ai formësoi kuptimin tonë për kohën dhe hapësirën, bëri dallimin midis tokësore dhe qiellore dhe ndihmoi njerëzimin të gjente vendin e tij në kozmos./ [Der Standard](#).

© SYRI.net

Lexo edhe:

Shkencëtarët zbulojnë aleatin e papritur për rritjen e ushqimit në Mars: Kërpudhat

Toka po çahet nën Paqësorin Veriperëndimor, shpërbëhet një zonë gjigante tektonike

Pemët tropikale 'marrin frymë' natën për t'i mbijetuar thatësirës, zbulimi mund të ndihmojë kulturat bujqësore

TË NGJASHME

Pemët tropikale 'marrin frymë' natën për t'i mbijetuar thatësirës, zbulimi mund të ndihmojë kulturat bujqësore

Cili shtet e përdor më shumë ChatGPT në Ballkan

OpenAI prezanton planin për sigurinë e adoleshentëve që përdorin ChatGPT

Paralajmërimi: IA do të shkaktojë një rritje masive të mbeturinave elektronike

'Një ngjarje që ndodh një herë në një shekull' - NASA zbulon një krater të ri gjigant hënor

Venusi po dhuron një spektakël të jashtëzakonshëm këtë muaj

Shkencëtarët mund të kenë zgjidhur misterin 2,000-vjeçar të kalendarit të Dorëshkrimeve të Detit të Vdekur

LAJME POLITIKË KRONIKË EKONOMI KOSOVA BOTË KULTURË SHKENCË SPORT JETË/STIL TRASHËGIMI MJEDIS ARKIVA

SYRI.net është agjencia më e madhe e lajmeve në Shqipëri, që brenda një kohe të shkurtër është kthyer në lider të informacionit. Në SYRI.net do të gjeni opinionistë më me emër në vendin tonë, investigime dhe lajme që nuk do ti gjeni diku tjetër. Lajmet në SYRI.net janë prodhim i SYRI.net dhe nuk lejohet marrja e tyre pa një komunikim të mëparshëm me redaksinë. Ju ftojme të klikoni dhe të na shkruani sa herë që ju mendoni se duhet. Stafi i SYRI.net

Për informacione info@syri.net, për reklama marketing@syri.net

Pamja këtu është e ri-koduar për ta futur në dokument. Artefakti autoritar është skedari WebP i ruajtur, dhe hash-i i tij është ai i shtypur te faqja e parë — pra dallimi është i verifikueshëm, jo i fshehur.